

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie użycia funduszu domestykalnego na fundusz pożyczkowy dla przemysłu rolniczego.

Wysoki Sejmie!

Pomiędzy funduszami będącymi własnością kraju i pozostającymi w zarządzie Re-prezentacyi kraju, znajduje się tak zwany fundusz domestykalny, który nie ma żadnego ani ustawą ani uchwałą Wysokiego Sejmu nadanego mu specjalnego przeznaczenia i tylko własnymi odsetkami bez jakiegokolwiek dla kraju korzyści co roku wzrasta.

Jak z przedłożonego obecnie Wysokiemu Sejmowi zamknięcia rachunków za r. 1891 przekonać się można, fundusz domestykalny wynosił z końcem roku 1891 sumę 122.295 zł. 15 ct., z czego 96.772 zł. 23 ct. w efektach — zaś 25.522 zł. 91 ct. w należyciach czynnych t. j. w reszcie pożyczki na budowę zakładu dla obłąkanych na Kulparkowie.

Fundusz ten powstał z początkiem bieżącego stulecia a miał pełnić poniekąd funkcje obecnego funduszu krajowego, służył bowiem na pokrycie kosztów administracyi Wydziału stanowego. Powstał zaś naprzód z ceny uzyskanej ze sprzedaży tak zwanego „dolnego Zamku“ we Lwowie i wzrastał następnie dodatkami do podatków opłacanymi przez właścicieli dóbr. Po utworzeniu funduszu krajowego ustały te osobne dominikalne dopłaty — fundusz domestykalny zaś nie zmienił swego przeznaczenia. Dochody z niego t. j. odsetki od kapitału służyły na wydatki Stanów, o ile zaś nie wystarczały, udzielano zasiłków z funduszu krajowego.

Kiedy Wydział krajowy obejmował od Rządu fundusze krajowe, objął także i fundusz domestykalny.

Że zaś wydatki administracyjne Wydziału krajowego pokrywał fundusz krajowy, a raczej pobierany na ten cel dodatek do podatków, przeto fundusz domestykalny pozostał bez specjalnego przeznaczenia. Wysoki Sejm jednak kilkakrotnie dochodami tego funduszu rozporządzał na rozmaite cele. I tak udzielonozeń subwencyi na wydawnictwo „Gramatyki języka polskiego Dra Antoniego Małeckiego — dalej z uchwały sejmowej z dnia 16 Stycznia 1866 dotował fundusz ten fundacyę Aleksandra hr. Stadnickiego roczną kwotą 1200 zł. na wydawnictwo „Aktów grodzkich i ziemskich“ do czasu, póki ta fundacya nie odebrała z depozytu sądowego swego własnego majątku, obciążonego przez fundatora dożywociami — co się stało w r. 1887 — zaś od roku 1872 do 1877 z mocy uchwały Wysokiego Sejmu z d. 16 paździer-

nika 1871 pokrywano z tego funduszu koszta wydawnictwa „Encyklopedyi do krajoznawstwa Galicyi“ A. Schneidera — a gdy w myśl uchwały Wys. Sejmu z 24 sierpnia 1877 wydawnictwo to zaniechanem zostało, zbiory Schneidera nabył kraj dla Akademii Umiejętności w Krakowie za dożywocie 600 zł. rocznie, które śp. Schneiderowi z funduszu domestykalnego wypłacano. Dożywocie to zgasło ze śmiercią dożywotnika z końcem lutego 1880.

Oprócz wymienionych tu wydatków, zresztą od objęcia funduszu domestykalnego w zarząd kraju żadnych innych wydatków z dochodów funduszu tego nie czyniono — ale przydzielano coroczny dochód do kapitału. Co do samego funduszu zaś zaciągnął z niego fundusz krajowy w r. 1873, pożyczkę 66 000 zł. na częściowe pokrycie kosztów budowy Zakładu obłąkanych w Kulparkowie. Pożyczka ta jest oprocentowana po $4\frac{1}{2}\%$ i spłaca się roczną ratą 1485 zł. do końca roku 1925.

Z tego przedstawienia rzeczy wynika, że na funduszu domestykalnym nie ciężą żadne jakiegokolwiek rodzaju zobowiązania ani też nie ma on żadnego, ustawą czy uchwałą nadanego mu przeznaczenia. Nie zachodzi zatem żadna prawna przeszkoda użycia tego funduszu w sposób, jaki się Wysokiemu Sejmowi wyda najlepszym.

Wydział krajowy sądzi, że istnienie takiego funduszu, który bez żadnego wyraźnego celu narasta własnymi odsetkami, nie jest racjonalnem. Wobec tylu i tak różnorodnych potrzeb kraju bezczynność kapitału, będącego własnością kraju, jest w wysokim stopniu nieekonomiczna. Nie idzie zatem, aby sam kapitał, przez długie dziesiątki lat nagromadzony, jednorazowo użyć bezpowrotnie — ale ekonomicznie i finansowo będzie racjonalnem nadanie kapitałowi temu takiego przeznaczenia, ażeby mógł się przyczynić do osiągnięcia jakiegoś prawdziwie ekonomicznego celu, a mimo to w swej całości własnością kraju pozostał.

Wydział krajowy przeto, po zasięgnięciu opinii Sekcyi stałej krajowej komisyi dla spraw rolniczych, przedkłada Wysokiemu Sejmowi wniosek o użycie funduszu domestykalnego na utworzenie funduszu pożyczkowego dla przemysłu rolniczego, analogicznie do istniejącego dzięki szczodropliwości Wys. Sejmu funduszu przemysłowego. Komisya krajowa dla spraw przemysłowych według swego statutu rozciąga swoją działalność na przemysł domowy, rękodzielniczy i fabryczny — przemysł rolniczy do jej zakresu działania nie należy. Ztąd też i przy utworzeniu pożyczkowego funduszu przemysłowego Wysoki Sejm nie miał na oku przemysłu rolniczego, — a komisya przemysłowa nie chcąc działalności swej rozstrzelać i rozciągać jej na sprawy, do których inne fachowe organa powołane być powinny, sprawy przemysłu rolniczego zawsze od siebie uchylała, a pojawiające się czasem podania o pożyczki na ten cel opiniowała odmownie, do czego też i Wydział krajowy w konsekwencyi uchwał Wys. Sejmu się przychylił. Jeżeli jednak zważymy, jak wielką rolę w rozwoju gospodarstwa ziemiańskiego przemysł rolniczy odgrywać może i powinien, a jak bardzo on u nas jest zaniedbany — to udzielenie mu zachęty i pomocy analogicznie do tego, co się czyni dla przemysłu domowego, rękodzielniczego i fabrycznego, okaże się nader pożądanem.

Jest to pole u nas prawie weale nie wyzyskane — poza gorzelnią i młynem przemysł rolniczy u nas prawie zupełnie nie istnieje. Tem bardziej zaś nad tem ubolewać musimy, widząc, jak w innych krajach przemysł rolniczy potężnym stał się czynnikiem do zapewnienia rolnikowi korzystnego zbytu plonów gospodarczych, do uczynienia go do pewnego przynajmniej stopnia niezależnym od chwilowych konjunktur targowych i do pomnożenia jego dochodów. Dość wskazać np. na sąsiednie Węgry, które nawet na naszych targach pojawiają się z coraz większymi ilościami swego krochmału, swoich „Albertów“, kleju szewskiego z Koszyc i t. p. A nie potrzebujemy dodawać, jak wielka jest doniosłość przemysłu rolniczego z tego jeszcze względu, iż ludności robotniczej wiejskiej dostarczy on zarobku stałego w porze takiej, kiedy zarobku na roli samej nie ma.

Utworzeniem krajowej komisji dla spraw rolniczych — uchwaleniem ustawy budowlanej z równoczesnym przeznaczeniem znacznych stosunkowo sum na podniesienie hodowli, orsownem popieraniem melioracyi przez pomnożenie ilości ekspozytur biura melioracyjnego i licznymi innymi uchwałami lat ostatnich, objawił Wys. Sejm wolę wyteżonej działalności pomocniczej ku podniesieniu naszego rolnictwa na wyższy stopień rozwoju. Danie zachęty przemysłowi rolniczemu będzie dalszym bardzo ważnym krokiem na tej drodze. Uczynić go zaś można tem łatwiej, że środek przez Wydział krajowy proponowany ani jednym groszem nie obciąży budżetu krajowego i że w krajowej komisji dla spraw rolniczych posiada obecnie Wydział krajowy fachowy organ doradczy, dający rękojmię racjonalnego użycia funduszu.

Oto powody, które wywołały nasz wniosek.

Co do samego wniosku wyjaśniamy tylko, że jest on zredagowany na wzór tego, o który oparło się utworzenie pożyczkowego funduszu przemysłowego z takimi tylko odmianami, jakich wymaga różnica co do źródła, z którego fundusz ma powstać, tudzież nabyte przy funduszu przemysłowym doświadczenie. Z tych zatem powodów Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1) Sejm przeznacza fundusz domestykalny na utworzenie stałego funduszu pożyczkowego dla przemysłu rolniczego.

2) Do funduszu tego wpłynie cały rozporządzalny obecnie kapitał funduszu domestykalnego, tudzież wszelkie kwoty, jakie z tytułu należności czynnych funduszu tego tak obecnych jak i przyszłych na kapitał i odsetki wpływać będą.

3) Z funduszu tego będzie Wydział krajowy po wysłuchaniu krajowej komisji dla spraw rolniczych, udzielał pożyczek na popieranie pożytecznych przedsięwzięć z zakresu przemysłu rolniczego.

4) Wysokość odsetek od tych pożyczek, terminu rat na ich spłatę, tudzież sposób zabezpieczania pożyczki uchwali w każdym wypadku Wydział krajowy po wysłuchaniu krajowej komisji dla spraw rolniczych.

5) W granicach powyższych uchwał oddany będzie Bankowi krajowemu zarząd funduszu tego a to na podstawie regulaminu, który po wysłuchaniu krajowej komisji dla spraw rolniczych, tudzież Dyrekcji Banku krajowego Wydział krajowy uchwali.

6) Z użycia funduszu tego Wydział krajowy co roku zdawać będzie Sejmowi sprawę wraz z przedłożeniem zamknięcia rachunków.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem krakowskiem.

We Lwowie dnia 8 kwietnia 1893.

Marszałek krajowy:
Sanguszko m. p.

Sprawozdawca:
Romanowicz m. p.
Członek Wydziału krajowego.

